

Primjena lutke u radu s djecom

Adžaga, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:621047>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA ADŽAGA

PRIMJENA LUTKE U RADU S DJECOM

Završni rad

Pula, rujan, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SARA ADŽAGA

PRIMJENA LUTKE U RADU S DJECOM

Završni rad

JMBAG: 0303069755, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Lutkarstvo i scenska kultura

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Kazališna umjetnost

Znanstvena grana: Lutkarstvo

Mentor: doc. art. Breza Žižović

Pula, rujan, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. O LUTKAMA I LUTKARSTVU	8
3. VRSTE SCENSKIH LUTAKA	11
3.1. Ginjol	11
3.2. Zijevalica.....	13
3.3. Lutke sjene	14
3.4. Javajka	15
3.5. Marioneta.....	17
3.6. Ostale vrste lutaka.....	18
3.6.1. Bunraku lutka	19
3.6.2. Gigantske lutke	19
3.6.3. Bauhaus i lutka	20
3.6.4. Crno kazalište	20
3.6.5. Kazalište predmeta i kazalište materijala	21
4. NAČINI KORIŠTENJA LUTKE U DJEČJEM VRTIĆU	22
4.1. Brogginijevi načini korištenja lutke u dječjem vrtiću	22
5. SCENSKA LUTKA U DJEČJEM VRTIĆU	25
5.1. Pedagoška vrijednost scenske lutke.....	25
5.2. Metodske upute za poticanje i vođenje igara sa scenskim lutkama.....	28
5.3. Odgojitelj i scenska lutka	30
5.4. Lutkarski igrokaz i dramatizacija i adaptacija umjetničkih tekstova za lutkarske igre u dječjem vrtiću	32
6. PRAKTIČNI RAD	34
6.1. Priprema za izvođenje lutkarske aktivnosti.....	34
6.2. Monolozi o prijateljstvu	38
6.3. Fotografije izrade lutaka	40

6.4. Analiza aktivnosti izrade lutaka s djecom	42
7. ZAKLJUČAK.....	51
8. POPIS LITERATURE	52
9. POPIS SLIKA I FOTOGRAFIJA	53
SAŽETAK	55
SUMMARY	56

1. UVOD

Lutka potiče dječje stvaralaštvo i omogućuje djeci da se slobodno i kreativno izražavaju. Potrebno je koristiti lutku u radu s djecom, jer ona neizravno na zabavan način uključuje dijete u proces učenja i poziva ga na komunikaciju. Odgojitelj iz tog razloga mora dobro poznavati ulogu lutke u razvoju djeteta, ali i omogućiti okruženje u kojem će se djeca moći spontano i slobodno izražavati u igri sa scenskom lutkom (Županić Benić, 2019).

Lutka je u odgoju i obrazovanju odlično motivacijsko sredstvo. Ona obogaćuje i senzibilizira djetetov emocionalni, spoznajni i socijalni razvoj. Iz oživljavanja lutke i njezine sposobnosti da simbolizira čovjeka proizlazi sugestivnost koja u djeci potiče mehanizme identifikacije i projekcije. Svaki predmet iz našeg okruženja može se oživjeti i na taj način dobiti neko simboličko značenje, a ako se djetetu omogući oživljavanje svijeta koji ga okružuje ono taj svijet počinje gledati iz druge perspektive i tako se uspijeva razvijati prema vlastitom razvojnom obrascu (Ivon, 2010).

Odgojitelj će pomoći djeci da prepoznaju svoje sposobnosti, izražavaju svoje ideje i zamisli, kontroliraju emocije, grade samopoštovanje i sposobnost za zajednički rad samo ako dobro poznaje lutku i njezino značenje (Ivon, 2010).

Za igre s lutkom nije potreban poseban studio, scena i posebni rekviziti već je dovoljno vrijeme, prostor i dobro pripremljen odgojitelj.

Dobrobiti kreativne igre s lutkom su brojne i bit će navedene u ovom završnom radu.

Cilj ovog rada je pomoći odgojiteljima, roditeljima, a i svima onima koje zanima ova tema u pronalasku primjerenih načina korištenja lutke u radu s djecom.

Ovaj rad sastoji se od devet poglavlja.

Prvo je poglavlje uvod u temu završnog rada dok drugo poglavlje govori općenito o lutkama i lutkarstvu.

Treće poglavlje čine vrste scenskih lutaka. Sve njih odgojitelj može koristiti u radu s djecom ako poznaje njihov kontrolni mehanizam. Najprimjerenije scenske lutke u

radu s djecom su ginjol lutke, lutke sjene, plošne lutke, prstne lutke, jednostavne marionete i štapne lutke u raznim verzijama.

U četvrtom poglavlju navode se neki od načina na koje se lutka može koristiti. Brogini, Korošec, Renfro i Hunt su iznijeli svoje načine rada s lutkom u radu s djecom, a u četvrtom poglavlju čitatelj se upoznaje sa svima njima.

U petom poglavlju govori se o scenskoj lutki u dječjem vrtiću, o pedagoškim vrijednostima scenske lutke, o metodama kojim se potiču i vode igre sa scenskim lutkama, o odnosu odgojitelja i scenske lutke i na kraju o lutkarskom igrokazu i dramatisaciji i adaptaciji umjetničkih tekstova za lutkarske igre.

Šesto poglavlje čini praktični rad koji je proveden u dječjem vrtiću „Mali svijet“ u područnom odjelu „Monte Zaro“ s djecom starije predškolske dobi. Praktični rad sastoji se od uvodnog, glavnog i završnog dijela aktivnosti. Cilj aktivnosti je da svako dijete samostalno izradi plošnu lutku na štapu i njome kasnije ispriča što je prijateljstvo.

Sedmo poglavlje čini zaključak.

U osmom poglavlju nalazi se popis korištene literature, a u devetom popis slika i fotografija.

2. O LUTKAMA I LUTKARSTVU

Lutkarstvo je grana scenske umjetnosti u kojoj glavnu ulogu imaju lutka i lutkar. Ono u sebi sadrži likovne, glazbene, dramske, plesne i književne izraze. Lutkarstvo je umjetnost koja je ukorijenjena u tradiciju i kulturu mnogih naroda. Danas je ova umjetnost dio kulturne tradicije u svakoj europskoj zemlji, a i šire, odnosno u cijelom svijetu. Lutkarstvo se prvi put pojavljuje u istočnim dijelovima svijeta; Indiji, Kini, Mjanmaru, Vijetnamu, Japanu, Indoneziji odakle se širi na ostatak svijeta. Umjetnost lutkarstva može se primijeniti u razne svrhe, a neke od njih su ritualne ili vjerske, kazališne, odgojno-obrazovne i art-terapijske. Na nekim kontinentima lutkarstvo služi za religijske i ritualne svrhe. Na primjer, u Aziji se pomoću lutkarstva prikazuju razne religijske teme dok u Africi ono služi za ritualne svrhe. Na Zapadu se povezuje s kršćanstvom tako što se s pomoću lutke prikazuju marijanske svetkovine i Isusovo rođenje (Županić BeniĆ, 2019).

Dijete se s lutkarskim svijetom upoznaje već u najranijem djetinjstvu odnosno kada prvi put uzme lutku u ruke. Danas većina društava smatra kako je lutkarstvo umjetnost koja je namijenjena samo djeci, no oni koje više zanima ova umjetnost znaju da lutka u lutkarstvu ima bezbroj načina izražavanja. Neke od njih može razumjeti isključivo odrasla publika (Županić BeniĆ, 2019).

Glavno izražajno sredstvo lutkarstva kao scenske umjetnosti je lutka. Pojam „lutka“ može označavati bilo koju figuru s kojom se dijete igra (modnu lutku, plastičnu ili porculansku lutku, lutku igračku ili scensku lutku). Uz lutkarstvo kao scensku umjetnost veže se pokretna figura, odnosno scenska lutka koja je namijenjena lutkarskoj izvedbi na pozornici (Županić BeniĆ, 2019).

Scenska lutka je likovna tvorevina isto kao slika ili skulptura, ali ono što ju čini posebnom i drugačijom od drugih tvorevina je njena mogućnost pokreta i dramskog izraza. Scenska lutka može učiniti bezbroj radnji koje u realnosti nije moguće izvesti. Ona može letjeti, nestajati, smanjivati se, lutke životinje mogu govoriti ljudskim glasom, predmeti mogu osjećati i razmišljati, biljke mogu plesati. Lutkarski svijet bogat je fantazijom, poezijom, satikom, humorom, i u njemu ne postoji granica između ljudi, životinja, biljaka i predmeta. S lutkarstvom se može najbolje dočarati bajka,

fantastika ili nekakav čudesni prizor pa je upravo zbog toga ova vrsta scenske umjetnosti najbliža djeci (Pokrivka, 1985).

Svaka scenska lutka ima svoj specifičan mehanizam pokretanja, ali lutka se ne može pokretati sama od sebe. Kako bi lutka dobila smisao koji se dobiva isključivo kroz pokret, potreban joj je lutkar koji će ju pokretati. Lutka bez lutkara samo je neživa materija bez duše. Lutkar je taj koji joj daje život prenoseći joj svoju energiju kroz pokret, glas i potpunu uronjenost. Lutkar treba biti u potpunosti predan, prisutan, uvjerljiv i fokusiran dok pokreće lutku kako bi iluzija oživljavanja neživoga bila ostvarena. Kroz svoje vještine pokretanja, animator lutkar će otkriti samu bit lutke i njezina postojanja te će razotkriti njezin jedinstveni karakter. Lutkar je dakle taj koji omogućuje lutki figuri da oživi na pozornici, međutim njegovo tijelo nije u službi prenošenja poruke već u službi lutke. Nije važna lutkareva osobnost, on svoj ego mora podrediti lutki. Upravo to je najvažnije da bi publika vjerovala lutki. Dobar lutkar će dobro poznavati lutku koju pokreće, biti vješt u korištenju mehanizma koji lutka ima, koristiti se gestama, ritmičnošću, znati prilagoditi glas i na taj način uvjeriti publiku da je lutka doista živa. Skrivanjem lutkara sprječavaju se sve nepoželjne nijanse koje mogu odvući pozornost gledatelja od lutke. Lutkar je na sceni ponekad skriven iza paravana kako ga publika ne bi vidjela dok pokreće lutku. Drugi način skrivanja lutkara je odijevanje crne odjeće i prekrivanje lica kako bi njegova pojava što manje odvlačila pozornost publike od lutke. Lutkar može sam kreirati lutke biti izvođač, dramaturg, redatelj i producent (Županić Benić, 2019).

Kazalište lutaka i kazalište živog glumca su dvije umjetnosti između kojih ima sličnosti i razlika. Jedna njihova sličnost je ta što obje umjetnosti imaju tri osnovna uvjeta za kazalište, a to su: izvođači, dramsko djelo, publika i veliki broj kazališnih termina, pojmova, zakona i dr. Njihova glavna razlika je ta što se većinski broj izražajnih sredstava u ove dvije umjetnosti potpuno razlikuje. Kazalište lutaka je blisko živom kazalištu i lutkarski igrokazi su u mnogobrojnim slučajevima posuđeni iz živog kazališta. Često puta takvi igrokazi nemaju vezu sa specifičnim lutkarskim izrazom pa se ta ponuda smatra neprihvatljivom. Lutka je neponovljiv lik i ona je oblikovana za svoju ulogu. Lutkin izraz lica je uvijek isti i služi se nezgrapnim, prenatlaženim i krupnim pokretima s kojim ostavlja toplinu i draž na sceni. Glumac za razliku od lutke koristi mimiku kako bi izrazio svoja emotivna raspoloženja. Lutkini

pokreti ne ovise o zakonu sile teže stoga je za razliku od živog glumca lutka puno slobodnija, a ponekad čak i pokretnija. Lutka je jednostavna i poetična figura i kao takva nije nositelj kompliciranih i teških dramskih radnji (Pokrivka, 1985).

3. VRSTE SCENSKIH LUTAKA

Scenske lutke dijele se na ručne, štapne i lutke na koncima. Ručnoj skupini lutaka pripadaju ginjol i zijevalica, štapnoj skupini lutaka pripadaju javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke, a lutke na koncima su marionete. Ove lutke razlikuju se i po položaju animiranja pa se ručne i štapne lutke animiraju odozdo, marionete na žici i koncima odozgor, a stolne lutke, hibridne forme koje spajaju zijevalicu i javajku te animacija predmeta i materijala na stolu. Tu su još i ostale vrste lutaka, velike ili divovske lutke, bunraku lutke, bauhaus i lutke, crno kazalište, kazalište predmeta i materijala i one najmanje prstne lutke. Ove lutke obilježile su povijest lutkarstva i pojavljuju se u lutkarskim uprizorenjima. Prstne lutke rjeđe se pojavljuju u kazalištima, ali zato je taj tip lutaka najviše prisutan u odgojno-obrazovnim ustanovama gdje se lako izrađuje i animira i kao takav je primjeren za igru s djetetom od najranije dobi (Županić Benić, 2019).

3.1. Ginjol

Slika 1. Ginjol lutke

(Izvor: <https://www.astrejaplus.hr/wp-content/uploads/2018/02/32-012-crvenkapica.jpg>, preuzeto 27.04.2022.)

Ginjol je vrsta ručne lutke koja oživljava onog trenutka kada ju lutkar poput rukavice stavi na ruku, nakon čega ju pokreće pomicanjem prstiju, rotacijom šake i podlaktice. Ova lutka specifična je po tome što je jednostavna i upravo zato ju djeca najviše vole.

Animirajući ovu lutku djeca ju mogu u potpunosti kontrolirati što im daje mogućnost da se u potpunosti užive u igru. Ginjol se sastoji od tri elementa od kojih su najznačajniji predimenzionirana glava i izražene ruke. Treći element je tijelo koje je obično haljinica koja služi za prekrivanje lutkareve ruke. Glava ginjola pokreće se uglavnom pomoću kažiprsta, a ruke ostalim prstima. Položaj lutkine glave šalje poruku gledatelju o tome kako se lutka osjeća. Žalosna lutka prepoznaje se po glavi koja je opuštena prema naprijed, a glava s podignutim nosom može prikazivati egocentričnost, bahatost i autoritet (Županić Beniće, 2019).

Prema Županić Beniće pokreti glave ginjol lutke mogu imati sljedeća značenja:

- pokret glave lijevo – desno znači negodovanje
- kimanje glave prema naprijed i vraćanje natrag znači potvrda ili odobravanje
- mala nagnutost glave na jednu stranu može označavati pažljivo slušanje ili razmišljanje
- glava nagnuta prema naprijed predstavlja tugu lutku

Prema Županić Beniće pokreti ruku ginjol lutke mogu prikazivati sljedeće:

- mahanje s jednom rukom označava pozdrav
- pljeskanje ruku prikazuje aplauz, potvrdu ili žurbu
- raširene ruke predstavljaju iznenađenje, poziv na zagrljaj ili sve zajedno
- ruka naslonjena na glavu predstavlja razmišljanje
- vrtnja ruku u svim smjerovima prikazuje vježbanje
- trljanje ruku može prikazivati pritajeno veselje
- ruka pokazuje smjer kretnje

Ovi pokreti su samo neki od mogućih, ali ginjol lutkom moguće je postići puno više pokreta. Ginjol može hodati, nakloniti se, sjesti i ustati.

Glas ginjol lutke treba biti primjeren njezinoj veličini jer otkriva njezin karakter. Mali ginjol treba imati slabi piskutavi glas, a veliki ginjol dublji, glasniji i sporiji.

Prostor igre ginjol lutke je lutkarska pozornica kutija koja mora biti visoka kako bi što više ljudi mogli vidjeti predstavu. Pozornica mora imati prozor koji je prostor igre i nalazi se iznad lutkareve glave (Županić Beniće, 2019).

3.2. Zijevalica

Slika 2. Lutka zijevalica

(Izvor: https://novosti.hr/wp-content/uploads/2021/07/215470607_10226323466411086_3347266317453567076_n-1068x744.jpg, preuzeto 27.04.2022.)

Zijevalica je ručna lutka koja se poput ginjola navlači na ruku. Sastoji se od glave koja je najvažniji dio ove lutke jer se na njoj nalaze izražena usta s kojima se sve odvija. Za razliku od ginjola ova lutka s pomoću lutkareve ruke otvara i zatvara usta i u tome je njena najveća prepoznatljivost i čar. Lutka zijevalica može, ali i ne mora imati tijelo na kojemu se mogu pomicati ruke i noge. Ova vrsta lutke najčešće se upotrebljava kada je govor u središtu. Sa svojim izraženim ustima ova lutka može izvoditi još neke radnje osim govora, a to su: žvakanje ili gutanje nečega, griženje, pomicanje usta u lijevo i desno, plaženje jezika i izbacivanje nečega iz usta pljujući. S ovom lutkom mogu se prikazati ljudski i životinjski likovi kao i različita izmišljena bića. Djeca obožavaju životinje pa je ova vrsta lutke idealna je za njihovo prikazivanje. Na svojoj glavi osim usta lutka ima oči koje se mogu pomicati pa lutka može gledati lijevo – desno ili gore – dolje, zatvarati i otvarati kapke ili joj oči mogu izletjeti van uz pomoć opruga kada se na primjer prestraši. Zijevalica koja nalikuje na čovjeka može imati kosu koju zabacuje u stranu, a frizura koju ima odaje njen karakter. Neke zijevalice imaju tijelo koje čini ruke i noge. Postoje zijevalice koje imaju samostojeće tijelo koje animira lutkar tako što jednom rukom animira glavu, a drugom, po potrebi, miče lutkinu ruku i pritom mora imati rukavicu kako se ne bi vidjela njegova ruka. Ako se želi animirati cijelo tijelo jedne zijevalice potrebna su dva animatora. Jedan animator animirat će glavu lutke dok će drugi upravljati lutkinim rukama i nogama. Animatori

koji zajedno sudjeluju u animiranju lutke moraju biti usklađeni. Animiranje najjednostavnije zijevalice slično je kao kod ginjola, animacija se odvija odozdo i koristi se paravan u visini animatora. Kod složenijih zijevalica koriste se povišene pozornice poput stola, a animatori su obučeni u tamnu odjeću kako bi lutka koju animiraju došla do izražaja (Županić Benić, 2019).

3.3. Lutke sjene

Slika 3. Lutke sjene

(Izvor: https://hr.taylrrenee.com/images/iskusstvo-i-razvlecheniya/tenevoj-teatr-v-detskom-sadu-svoimi-rukami_7.jpg, preuzeto 27.04.2022.)

Kao i svaka druga lutka i lutka sjena je jedinstvena, ali njena najveća posebnost je u tome što nije vidljiva kao objekt poput drugih lutaka, nego kao sjena koja nastaje s pomoću svjetlosti. Po svom izgledu ona je plošna odnosno dvodimenzionalna. Može biti transparentna obojena figura ili neprozirna crna silueta. Za život na pozornici potrebno joj je bijelo platno od svile ili pamuka iza kojeg se skriva i svjetlost koja joj daje sjenu, to jest život. Za stvaranje lutkine sjene svjetlo mora osvjetljavati platno odostraga. Lutka sjena ne može sama živjeti na pozornici. Potreban joj je animator koji će ju pokretati. Animator ju pokreće između platna i izvora svjetlosti. Lutka sjena može se pokretati na tri načina, odozdo, sa strane i odostraga. Za pokretanje lutke sjene potrebni su spojevi i vodilice. Pri izrađivanju lutke sjene najprije se odrede mjesta na lutkinom tijelu koja će biti pokretljiva, a nakon toga se na tim dijelovima prave zglobovi. Zglobovi se zatim mogu spojiti na razne načine, ali sve ovisi o materijalu od kojeg je lutka napravljena. Neki od tih načina spajanja su: spajanje konopima, vijcima, maticama, zakovicama i savitljivim tankim žicama. Vodilice su

najčešće čvrste nosive žice ili tanki drveni štapovi koji služe animatoru za kontroliranje lutkina tijela. One se pričvršćuju na lutku na nekoliko načina i moraju biti dovoljno čvrste kako bi podnijele lutkinu težinu jer se lutka ne smije savijati prilikom animacije. Po svom kontrolnom mehanizmu postoje jednostavne i složene lutke sjene. Jednostavne su one koje imaju samo jednu vodilicu to jest jednu kontrolnu žicu koja drži cijelu lutku, a složene su one gdje vodilica prolazi kroz jednu nogu i pričvršćena je za glavu, a druga noga pričvršćena je tako da se pri pomicanju lutke automatski njiše što nalikuje na hod. Neke složene lutke sjene mogu pomicati glavu, usta, ruke i noge, a ponekad mogu držati i rekvizit.

Lutke sjene mogu se u svojim najjednostavnijim oblicima izraditi s djecom u dječjem vrtiću, pa se kasnije kroz igru preko njih mogu istraživati odnosi svjetlosti i sjene. Još jedan primjeren i jednostavan lutkarski izraz za djecu je igra sjena naših ruku na zidu. Zbog svoje jednostavnosti lutke sjene idealne su za djecu, lako ih je prenositi i izraditi, scena se brzo postavlja, a s obzirom na materijalne uvjete dostupne su svima. Izrezane lutke od kartona, platno i neki izvor svjetlosti (svjetiljka, svijeća, reflektor) dovoljni su za ostvarenje lutkarske predstave (Županić Benić, 2019).

3.4. Javajka

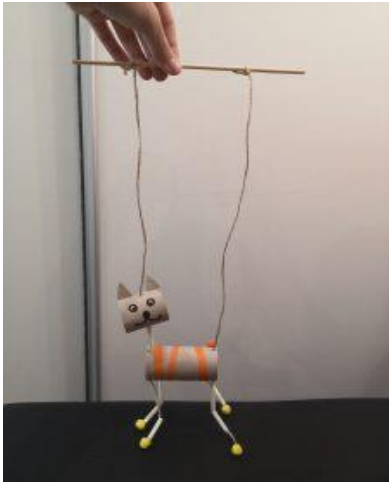

Slika 4. Lutka javajka

(Izvor: https://www.profil-klett.hr/sites/default/files/galerija/cxs3_eeweayz8k.jpg, preuzeto 27.04. 2022.)

Javajka je lutka na štapu koja se kao i ostale štapne lutke kontrolira pomoću štapa i žice. Lutka javajka potječe s otoka Jave po kojem je i dobila ime. Javajka je trodimenzionalna lutka koja ima tijelo i štap s pomoću kojeg se pokreće lutkina glava. Štap koji omogućuje animatoru pokretanje glave prolazi kroz tijelo i vrat javajke, a fiksiran je unutar glave, točnije, s unutarnje strane lubanje koja je u jednom dijelu šuplja. Na donjem dijelu tijela javajka ima suknju koja prilikom animacije skriva ruku animatora. Tijelo javajke sačinjeno je od pokretljive trodimenzionalne glave, trupa i pokretljivih ruku. Glava javajke najčešće se okreće na lijevu i desnu stranu, a moguće joj je načiniti i kimajuću glavu. Nastanak kimajuće glave prema Županić-Benić: „Pritom glava lutke s donje strane ima udubinu kroz koju prolazi štap, ali on na gornjem dijelu gdje se pričvršćuje u glavi, ima rupu kroz koju prolazi žica koja učvršćuje štap unutar glave. Na taj se način može kimati, a da bi pokret bio kontroliran, sa stražnje strane lubanje pričvrstimo konac koji prolazi kroz mali žlijeb duž štapa i pri kraju za njega zavežemo drvenu kuglicu ili nešto slično. Potezanjem konca odnosno kuglice povlačimo glavu unatrag, a popuštanjem se ona vraća u početni položaj.“ (Županić Benić, 2019:72). Glavu javajke drži štap, a ostatak tijela drži drveni elipsoidni dio koji predstavlja ramena. U sredini njega nalazi se rupa kroz koju prolazi i rotira se štap. Javajka se animira odozdo. Animator se prilikom animacije nalazi iza paravana gdje jednom rukom drži štap i animira glavu, a drugom drži žice s kojima animira lutkine ruke. Pozornica za javajke je paravan u visini animatora, a lutke izlaze iznad paravana (Županić Benić, 2019).

3.5. Marioneta

Slika 5. Lutka marioneta

(Izvor: https://www.duga-vrtic.hr/wp-content/uploads/2020/04/IMG_20200320_131025-225x300.jpg, preuzeto 27.04.2022.)

Ove se lutke još zovu lutke na koncima jer ih pokreću konci. Zbog svoje posebne izrade i animacije ove su lutke najsloženije i najzahtjevnije lutkarske forme. Ova lutka sastavljena je od pokretnih udova, niti konaca i kontrolnog mehanizma koji je u većini slučajeva križnog oblika. Niti konaca pričvršćene su na lutku i kontrolni mehanizam koji lutkar drži u ruci. Blagim pomicanjem konaca pomiču se željeni dijelovi lutke. Kroz to pomicanje konaca lutka može hodati, kimati glavom, mahati glavom, padati, skakati i saginjati se. Zbog svoje mogućnosti pokretanja ova je lutka najbližnja čovjeku. Za marionetu se kaže da je metafora za čovjekov život. Njen život ovisi o nekome tko je gore tj. tko ju drži i pokreće, a to je u ovom slučaju lutkar koji joj omogućuje život. Porijeklo ove lutke veže se uz Daleki istok, nakon kojeg se pojavljuje u Europi. Marioneta se sastoji od tri osnovna elementa, a to su: tijelo lutke, mehanizam za animaciju i niti konaca koji su pričvršćeni za dijelove lutke i mehanizam za animaciju. Visina marionete kreće od 45 do 75 centimetara, a duljina niti koje su spojene s lutke na mehanizam za animaciju ovisi o tome pokreće li ju lutkar tako da ju vodi ispred sebe ili s marionetskog mosta (most iznad okvira pozornice s kojeg lutkari pokreću lutke). Lutkar marionetu pomiče pomoću konaca koji su pričvršćeni za lutku i njen mehanizam za animaciju. Dok lutkar blago pomiče konce lutka se kreće i ona postaje živa. Konci na marioneti moraju biti elastični i

čvrsti. Konci marionete dijele se na tri kategorije, a to su: glavni konci to jest oni koji nose lutku, konci koji kontroliraju pokret i konci za specijalne efekte (otvaranje i zatvaranje usta i pokretanje kapaka na očima). Jednostavnoj ljudskoj marioneti potrebno je najmanje 8 konaca da bi se pokretalo njezino tijelo, a to su: dva na ramenima, dva na rukama, dva na nogama i dva na glavi. Konci koji su pričvršćeni za ramena su nosivi, a konci pričvršćeni za glavu su pokretački konci. Jedan konac se može pričvrstiti na leđa kako bi postojala mogućnost pokretanja torza pa da se lutka može nakloniti. Mehanizam za animaciju ili kontrolni mehanizam marionete jednostavan je i pomoću njega lutkar pokreće lutku potežući konce. Njegov izgled u većini slučajeva je križnog oblika. Kontrolni mehanizmi dijele se na tri vrste, a to su: horizontalni, vertikalni i zglobni. Ako marioneta ima manje konaca onda će i njena animacija biti lakša. Jednostavne marionete od 8 ili 9 konaca ili koje imaju samo jednu nosivu žicu moguće je pokretati samo jednom rukom. Animaciju marionete moguće je izvoditi na tri načina, a to su: pokretanjem kontrolnog mehanizma, potezanjem niti ili konaca rukama i kombinacijom jednog i drugog. Kostimi klasičnih marioneta razrađeni su vrlo detaljno i realistično. Marioneta može podnijeti svaku vrstu raskoši, realističnu frizuru, nakit i obuću. Njezin izgled ovisi o temi i ideji predstave te materijalima od kojeg je napravljena. Marionete na pozornici mogu biti vođene uz lutkara koji je vidljiv i pritom se kreće na pozornici i animira lutku ispred sebe. Vidljivi lutkari moraju biti obučeni u tamnu odjeću, lice im mora biti prekriveno crnom tkaninom s mrežastim otvorom ispred očiju kako bi mogli vidjeti. Na profesionalnim pozornicama i u marionetskim kazalištima lutkar animira marionetu s pomoću mosta. To je most koji se nalazi iznad otvora scene. Po njemu se lutkari kreću i pritom su nevidljivi, a publika kroz otvor pozornice vidi samo marionete i ništa joj ne ometa pažnju prilikom gledanja lutkarske igre (Županić Beniće, 2019).

3.6. Ostale vrste lutaka

Dosadašnje spomenute lutke po načinu pokretanja dijele se na ručne, štapne i lutke na koncima. Ostale lutke koje još nisu spomenute u ovom radu odstupaju od tog koncepta, a jednako su značajne za razvoj lutkarstva kao umjetnosti. To su bunraku lutke, velike ili divovske lutke, bauhaus i lutke, crna kazališta i kazališta predmeta i kazališta materijala (Županić Beniće, 2019).

3.6.1. Bunraku lutka

Bunraku lutka je japanska lutka koja je dobila ime po poznatom japanskom lutkaru Uemura Bunrakuenu iz 18. stoljeća. Način na koji se ova lutka animira, doista je jedinstven. Bunraku lutka ima glavu, tijelo, ruke i noge. Posebnost ovih lutaka je u načinu na koji je konstruirana glava koja je jedinstven, vrlo precizan i realističan mehanizam. Ova lutka može otvarati i zatvarati kapke, pomicati oko lijevo-desno i gore-dolje, pomicati obrve gore-dolje i zatvarati i otvarati usta, a ponekad čak ima i jezik koji izlazi iz usta. Mehanizam za animaciju zbog kojeg je ekspresija lica ove lutke moguća čine konci koji su umreženi i idu od svakog zasebnog dijela koji se pokreće na glavi i pričvršćeni su u samom torzu lutke. Dok se konci ove lutke pomiču, njeno lice može izgledati ljuto ili prestrašeno te se na njezinom licu mogu pročitati njezini unutrašnji osjećaji. Zbog toga ova lutka zahtijeva potpunu preciznost i ne može ju pokretati samo jedna osoba. Za animaciju ove lutke potrebna su 3 lutkara koje publika vidi. Svaki od tih lutkara zadužen je za pokretanje jednog dijela lutke. Veličina ovih lutaka je otprilike kao pola ili dvije trećine čovjeka. Za uspješnu animaciju ove velike lutke animatori moraju biti dobro koordinirani, moraju djelovati kao da su jedan organizam, a to se postiže kroz dugotrajnu vježbu i predanost. Bunraku lutke stilski su ujednačene. Pri kreaciji takve lutke sve je prikazano realistično i autentično od frizure do kostima sa svim detaljima. Težina ove lutke seže i do 20 kg. Bunraku lutke predstavljaju japansku tradiciju i tema predstava obično predstavlja prošlost Japana odnosno doba samuraja. Svaki pokret ove lutke je osmišljen i sve se radi vrlo sporo (Županić Benić, 2019).

3.6.2. Gigantske lutke

Nastajanje gigantske lutke započinje kada glumac odvoji masku od svog lica i stavi ju na štap. Maska zatim postaje lutka jer je odvojena od glumčeva tijela i osvaja prostor sebi svojstvenim pokretima. Posebnost ove lutke je u njezinoj veličini koja ju izdvaja iz prostornog okruženja. Ova lutka jako je vidljiva i zamijećena i djeluje uveseljavajuće i zastrašujuće. Mogu ju pokretati više ljudi ili jedan čovjek što ovisi o njezinoj veličini. Ove lutke velika su atrakcija za gledatelje zbog svoje veličine i

načina na koji se kreću u prostoru. Mogu se koristiti na ulicama, uličnim performansima, karnevalskim povorkama i slično (Županić BeniĆ, 2019).

3.6.3. Bauhaus i lutka

Bauhaus je pravac u kojem više nije lutka ta koja oponaša živo biće. U ovom pravcu uloge su zamijenjene pa tako lutkar mora izgledati kao lutka. Na plesače se pričvršćuje kostim geometrijskih zakonitosti koji im ograničava kretanje i nameće jednu vrstu pokreta koji se ponavlja u određenom ritmu kao automat. Ovdje čovjek ima službu predmeta i kao lutka je oslobođen od svih mogućih karakterizacija. Čovjek je ovdje automat koji je zarobljen u kostimu i može izvoditi samo jedan pokret poput vrtanje ili pomaknuti ruku ili nogu (Županić BeniĆ, 2009).

3.6.4. Crno kazalište

Ovo je lutkarska tehnika koja je slična kazalištu sjena po tome što i ona ovisi o svjetlu. Ako nema svjetla postojanje kazališta sjena i crnog kazališta neće biti moguće. Crno kazalište označava osvjetljavanje prostora lutkarske igre svjetlima koja se nalaze sa strane okvira i tako osvjetljavaju samo lutke i predmete koji se pojave unutar svjetlosnog snopa. Uz crno kazalište vežu se animatori odjeveni u crno s prekrivenim glavama koji lutke animiraju štapovima. Crno kazalište nastaje pokretanjem bijelih ili prebojanih fluorescentnom bojom reflektirajućih objekata, kako bi osvijetljeni UV-svjetlom bili vidljivi u mraku. Ljudi i sve ostalo što se nalazi na pozornici je nevidljivo. Crno kazalište zahtijeva pozornicu koja je potpuno zamračena. Crno kazalište se obično koristi kada se želi stvoriti potpuna iluzija u predstavi, kada objekti, lutke i slike nastaju i nestaju u mraku na neočekivan način i kada postoji mogućnost rada u potpuno zamračenoj prostoriji. U crnom kazalištu sve nestaje i ponovno se pojavljuje po potrebi, objekti i predmeti pri pokretanju ne podliježu zakonima gravitacije jer se oni mogu okretati, kružiti, lebdjeti, nestajati, spajati se, povećavati, razdvajati i smanjivati se (Županić BeniĆ, 2009).

3.6.5. Kazalište predmeta i kazalište materijala

Oživljavanje odnosno davanje života bilo kojem predmetu ili materijalu. Predmeti i materijali postaju žive lutke (Županić BeniĆ, 2009).

4. NAČINI KORIŠTENJA LUTKE U DJEČJEM VRTIĆU

Lutku odgojitelj u dječjem vrtiću koristi kao pomoć za modeliranje određenih ponašanja kod djece. Načini primjene lutke prema Brogginiju (1995.) su: lutka/sadržaj i lutka/područje, lutka/skupina, lutka/odgojni projekt te lutkarske igre sa scenskom lutkom (Ivon, 2010).

Još neke načine na koje se lutka može koristiti u radu s djecom iznosi Korošec (2015) gdje ističe međusobnu povezanost, a to su: lutka – ljubimac skupine, razumijevanje i učenje određenih kurikulumskih ishoda, projektni rad s lutkom, poticanje motivacije s lutkom, izražavanje osjećaja i doživljaj svijeta i od spontane igre do predstave. Osim njega Renfro i Hunt (1982) predstavljaju šest načina rada s lutkom u radu s djecom, a to su: izrada lutaka, spontana igra s lutkom, pripovijedanje s lutkom, razgovor s lutkom, priprema predstave te učenje i poučavanje s lutkom (Županić Benić, 2019).

Svaki od ovih načina može biti model učenja i ponašanja djeteta u igri. Kreativnim metodama ovi načini mogu ostvariti skoro sve ciljeve u predškolskom kurikulumu (Ivon, 2010).

4.1. Brogginijevi načini korištenja lutke u dječjem vrtiću

- **Lutka sadržaj i lutka područje**

Ovim načinom korištenja lutke odgojitelji lakše i aktivnije potiču djecu na učenje odnosno stjecanje iskustva i znanja unutar nekog sadržaja ili područja. Lutka omogućuje djetetu da bolje strukturira svoja iskustva, da oblikuje svoja razumijevanja tih iskustava, te da pozornije promatra i interpretira svijet oko sebe (Ivon, 2010).

- **Lutka skupina**

Ovaj način podrazumijeva korištenje lutke u svakodnevnim situacijama u dječjem vrtiću. Cilj ovog načina je lakše uspostavljanje i održavanje pozitivne komunikacije s

djecom koja rezultira dobro prijateljstvo, bolju suradnju i smanjenje sukoba među djecom. Odgojitelj lutkom potiče razvoj kulturno higijenskih navika, na primjer, djeca uz lutku lakše obavljaju svakodnevne aktivnosti poput postavljanja i raspoređivanja stola prije obroka, pranja i pospremanja igraćaka i drugo. Nakon ovakvih pristupa dijete će se naviknuti na lutku, ona će postati dio svakodnevne stvarnosti u vrtiću i nezamjenjivi prijatelj u dječjim aktivnostima. Lutka je dobar alat u ostvarivanju kvalitetnog zajedništva između djece i odgojitelja. Djeca se emocionalno povežu s lutkom pa ju nose sa sobom kada izlaze iz vrtića, kada odlaze na izlete ili kada idu u šetnju (Ivon, 2010).

- **Lutka odgojni projekt**

Lutka je odgojiteljeva pomoćnica u poticanju i produbljivanju djetetovog zanimanja za temu kojom se neki projekt bavi. U projektu lutku se koristi kao pripovjedački i motivacijski element. Lutkina priča će potaknuti dijete na lakše prelaženje iz jedne aktivnosti u drugu u okviru jedne teme, na primjer: lutka gospodin traži izgublenu stvar, a djeca joj pomažu u traženju i tako otkrivaju različita mjesta. Tijekom projekta lutka i dijete zajedno proživljavaju razne situacije, sudjeluju u igrama istraživanja i otkrivanja nakon čega lutka postaje važan prijatelj u dječjoj igri (Ivon, 2010).

- **Lutkarske igre sa scenskom lutkom**

Lutkarsko-scenske igre poput lutkarskih improvizacija, lutkarskih igrica, lutkarske dramatizacije umjetničkih tekstova djeci su posebno interesantne. Prema Brogginju (1995.) u takvim igrama postoji više oblika interakcije, a to su: lutkar-lutka, lutkar-lutkar i lutkar-„publika“. Svi ovi odnosi su bogati i poticajni, no odnos lutkara i lutke ima najveći učinak na dijete. U prethodnim dijelovima ovog rada već je rečeno da u odnosu lutkar-lutka je lutkar taj koji je zaslužan za život lutke jer ju iz nepomičnog stanja kroz animiranje pretvara u živu materiju (Ivon, 2010).

Prema Brogginju (1995.) lutkarsko scenske igre uključuju:

1. Plastičnu manipulaciju, kojom se stvara ili preoblikuje predmet pa postaje osobnost kao rezultat kreativnoga procesa.

2. Znakovni jezik pomoću kojega lutkar udahnuje „život“ predmetu. I samo tijelo lutkara u potpunosti je uključeno u animaciju.
3. Riječ, verbalni jezik za dijaloge.
4. Zvukove, glazbu, šumove, koji posebnom lingvističkom funkcijom prate situaciju.
5. Scenografiju, grafički jezik – slikarski ili kiparski.
6. Svjetlost kao jezik (Ivon, 2010).

Lutka mora biti prisutna u životu djeteta. Njezina svrha može biti odgojna, obrazovna, ili spontana igra sa stvaralačkom naravi. Spontana igra lutkom omogućuje djetetu da prerađuje različite situacije i nudi mu mogućnost da samo pronađe izlaz iz određenih situacija. Pozitivan rezultat spontane igre pokazat će se u kasnijem životu djeteta. Dijete će naučiti prihvatiti posljedice svojih postupaka i moći će sagledati uzročno posljedičnu povezanost (Županić Benić, 2019).

5. SCENSKA LUTKA U DJEČJEM VRTIĆU

Dijete predškolske dobi uvijek se osjeća ushićeno, uzbuđeno i razigrano kada u ruci drži scensku lutku. Ona budi njegov svijet mašte i omogućuje mu da putem riječi izrazi svoje nove spoznaje i doživljaje. Dijete ju može pokretati po svojoj želji na bezbroj načina i upravo ta sloboda pokreta, koja se ne može izvoditi u stvarnosti, lutku čini privlačnom (Pokrivka, 1985).

Najprimjerenije scenske lutke za provedbu aktivnosti u dječjem vrtiću su ginjol lutke, lutke sjene, štapne lutke, plošne lutke, prstne lutke i marionete u najjednostavnijem obliku. Scenske lutke mogu se izraditi i od raznih prirodnih materijala poput osušenih tikvi, raznih osušenih plodina, voća i povrća, a mogu poslužiti i metle, četke, kuhače, kutije, rukavice, marame i sl. (Pokrivka, 1985).

U likovnom i funkcionalnom pogledu scenska lutka u igrama predškolske djece mora predstavljati određeni karakter, biti svedena na simbol, a ne na imitaciju živog lika. Djeci je privlačna ona lutka koja je u likovnom pogledu jezgrovita, stilizirana, poetična i čitka, i kao takva pokreće i zadržava dječju igru, a ako lutka ostavlja dojam šutnje, i likovno je neutralna i beznačajna, onda takva lutka zaustavlja dječju igru. Scenska lutka u aktivnostima predškolske djece također mora imati i mogućnost jednostavnog pokretanja kako bi dijete moglo samostalno pokretati lutku, a veličinom i težinom mora biti prihvatljiva djetetu i njegovoj ruci (Pokrivka, 1985).

U dječjem vrtiću za aktivnosti sa scenskom lutkom izrađuje se jednostavan scenski prostor koji se sastoji od pokretljivog laganog paravana koji se prilagođava visini djece (Pokrivka, 1985).

5.1. Pedagoška vrijednost scenske lutke

Igre sa scenskim lutkama pripadaju skupini simboličkih igara. U takvim igrama dijete svoja spoznajna i emotivna iskustva prenosi na zamišljen plan, a tijekom toga, svoja iskustva može sređivati obnavljanjem, prerađivanjem, kombiniranjem i transformiranjem. Kroz igru dijete mijenja realnost po svojoj želji. Igra nije imitacija

djetetova iskustva već oblik djetetove interpretacije stvarnosti jer dijete uvijek prisvaja one segmente realnosti u kojima ne može direktno sudjelovati. Ona pomaže djetetu da prihvati svijet oko sebe, da se privikne na njega i da ovlada njime (Pokrivka, 1985).

Po karakteru, igre sa scenskim lutkama su i govorne igre. One pozitivno utječu na razvoj djetetovog govora. U njima dijete koristi jezične simbole s pomoću kojih izražava svoje osjećaje i misli i upravo tim načinom se dijete kreativno izražava, ulazi u najrazličitije govorne operacije i slobodno se igra lingvističkim formama i na različite načine ih preobražava i kombinira. Dijete jezik koji je ustaljeni sistem simbola povezuje s vlastitim osjećajem jezika i viđenjem svijeta. U igrama sa scenskim lutkama dijete može izmišljati nove riječi, duže monologe ili dijaloge, igrati se glasovima, slogovima, riječima i gramatičkim formama. Ono u ovim igrama neprestano traži jezična rješenja. Dijete ostaje iznenađeno nad svojim izmišljenim neočekivanim jezičnim konstrukcijama. Jezik koji samostalno stvori u igri pruža mu istinsko zadovoljstvo. U igrama sa scenskim lutkama u djetetu se zbog razdraganosti, motoričke razigranosti i ushićenosti zbog nekog doživljaja rađaju i pjesničke tvorevine (Pokrivka, 1985).

U igrama sa scenskom lutkom i drugim simboličnim igrama djeca mlađe i starije predškolske dobi postepeno razvijaju simbolične iskustvene promjene. Kod djeteta mlađe predškolske dobi lutka je u središtu igre. U igri ona predstavlja njegovu potporu. U ovoj dobi ono se izražava putem motoričkih aktivnosti jer govor mlađeg predškolskog djeteta još uvijek nije dovoljno jasan. Kada dijete mlađe predškolske dobi prvi put uzme scensku lutku u ruke ono najprije istražuje njena fizička svojstva tako što lupa s njom, opipava ju i prevrće na svaku stranu. U igri lutkom izražava se kratkim rečenicama koje su u većini slučajeva gramatički nepravilne, a zamisli tijekom igre kratkotrajne i nestalne. Pošto vokabular u ovoj dobi nije dovoljno bogat dijete se putem riječi ne može do kraja izraziti, pa koristi pokret, mimiku i cijelo svoje tijelo kako bi se uspješno izrazilo (Pokrivka, 1985).

Kod djece starije predškolske dobi motorička aktivnost je ta koja se smanjuje, a govor dominira. Motorička aktivnost je u ovom slučaju u službi stvaralačkog scenskog izraza ili logičkog osmišljavanja pokreta lutke. Starija djeca se služe dužim dijaloškim i monološkim govorom koji je logički povezan. Starije dijete stvara imaginarne

predmete-rekvizite tako što ih verbalno imenuje. Djetetova igra scenskom lutkom u ovoj dobi je raznovrsna i tematski bogata pa će dijete ove dobi uspješno realizirati sadržaj igre (Pokrivka, 1985).

Emocije su pokretač djetetove igre sa scenskom lutkom. U igri, lutka pomaže djetetu da izdvoji dio stvarnosti koji za njega ima neko veće emotivno značenje. Djeca se vole identificirati s lutkom poštarom, vatrogascem, policajcem, majkom i slično, pa oponašaju situacije u obitelji ili društvenoj sredini u kojoj još nisu neposredni sudionici (Pokrivka, 1985).

Pokrivka u svojoj knjizi „Dijete i scenska lutka“ navodi primjer u kojem dječak od četiri godine i osam mjeseci pokazuje agresivno ponašanje i psihomotorni nemir. U međuvremenu odgojiteljica razgovara s njegovim roditeljima i saznaje kako dječak ima nemiran san, budi se noću i teško zaspi, a njegov ga otac zbog toga plaši policijom. Nakon tog saznanja odgojiteljica odmah reagira kroz pedagoško djelovanje kako bi pomogla djetetu i roditeljima. Jedno jutro u vrtiću taj je dječak prevrnuo posudu s bojom i razlio ju po podu i papiru na kojem slika. U trenutku te nezgode dječak se jako uplašio, a odgojiteljica ga smiruje i hrabri te njegovu nezgodu pretvara u šalu. Papir na kojem je dječak slikao odgojiteljica je zgužvala u loptu, a on ga je zatim odnio u koš. Kasnije, kada je bilo vrijeme slobodnih aktivnosti, dječak vadi taj papir iz koša donosi ga do otvora scene i viče:

„Dođite svi da vas sretnem!

Djevojčica (donosi lutku lisicu): Zdravo!

Dječak (drži papir u ruci i on je simbol za lutku milicije): Zdravo. Ja sam milicija. A spavaš li ti po noći?

Djevojčica: Ja spavam kad je noć.

Dječak: Onda možeš ići na slobodu.

Djevojčica: (uzima lutku pticu): Zdravo!

Dječak: A spavaš ti ptica?

Djevojčica: Da!

Dječak: A brzo zaspiš, a budiš se po noći?

Djevojčica: Ja spavam kad je noć.

Dječak: Onda možeš ići na slobodu. (Djevojčica uzima lutku poštara.) A spavaš ti poštarek?

Djevojčica: Spavam. (Dječak naglo uzima djevojčici iz ruke lutku poštara i s njom govori papiru koji simbolizira miliciju.)

Dječak: Idi proč milicija. (Baca papir u koš, vraća se s lutkom poštara i pjeva.)“ (Pokrivka, 1985:28).

Iz ovog primjera se vidi kako scenska lutka može rasteretiti dijete od emocionalnih problema. Dijete osjeti da ga lutka prihvaća pa svoju emotivnu uznemirenost prenosi na lutku, razgovara s lutkom o svojim problemima i nesvjesno svoje probleme analizira (Pokrivka, 1985).

Igre scenskim lutkama socijaliziraju djecu i utječu na razvoj pozitivnih crta ličnosti. Djeca će u igri scenskom lutkom razviti uzajamnost, solidarnost, pravednost i suradnju. Kod mlađe djece ili kod djece koja nemaju iskustva u takvim igrama, one su zbrkane, necjelovite i nepovezane. Kontakt koji uspostave traje kratko i suradnja se odmah prekida. Mlađa djeca igraju se paralelno jedni s drugima ili individualno pa polako uspostavljaju suradnju prema dobi i socijalnoj zrelosti. Ponekad se starija djeca koja ne uspiju uspostaviti suradnju u igri ponašaju agresivno tako što viču jedni na druge, guraju se i udaraju svojom lutkom tuđu lutku. Zbog toga odgojitelji koji koriste scensku lutku u svom radu često u suradnji s djecom stvaraju igru u kojoj djeca imaju ulogu da brinu jedni o drugima i da svoja iskustva koja im igra daje dijele s drugima. Na taj način dijete će naučiti radovati se ne samo svom stvaralaštvu nego i tuđem. Djeca koja gledaju sa strane igru ponekad se upliću u nju kako bi je usmjerili. Djeca se međusobno nadahnjuju i motiviraju da im igre budu raznolike i bogate. U igri dijete može pomoći drugom djetetu da se oslobodi egocentričnosti i da postane svjesno vlastitog mišljenja i ponašanja (Pokrivka, 1985).

5.2. Metodske upute za poticanje i vođenje igara sa scenskim lutkama

Igre sa scenskim lutkama u dječjem vrtiću obično su spontane, slobodne i stvaralačke, no mogu se provoditi kao igre dramatizacije umjetničkih tekstova i didaktičke igre. Stvaralačke igre mogu biti slobodne ili neposredno motivirane. U

slobodnim stvaralačkim igrama dijete se samovoljno opredjeljuje za igru i samostalno bez pomoći odgojitelja ostvaruje svoje zamisli, dok je u neposredno motiviranim vođenju igre prepušteno odgojitelju (Pokrivka, 1985).

Igre dramatizacije umjetničkih tekstova sa scenskim lutkama mogu se provoditi kada je priča koja je primjerena za dramatizaciju usvojena, kada je pjesma koja sadrži dovoljno elemenata za dramatizaciju ili scensku ilustraciju naučena napamet i kada je kraći lutkarski igrokaz naučen. Pokrivka u svojoj knjizi „Dijete i scenska lutka“ napominje da se igre sa scenskim lutkama u dječjem vrtiću mogu organizirati otprilike jedanput tjedno (Pokrivka, 1985).

Prije provedbe neke stvaralačke igre sa scenskim lutkama, odgojitelj najprije treba stvoriti primjerene uvjete kako bi dječja stvaralačka igra bila uspješna. On mora osmisliti kvalitetan pedagoški rad kojim će djeci dati vrijedne doživljaje, iskustva te znanja iz prirodne i društvene sredine. Mora im omogućiti da posjete, promotre i dožive bilo koje umjetničko djelo kako bi dobili svježi doživljaj koji će kasnije svoj odraz pronaći u stvaralačkoj igri sa scenskom lutkom. Želju za igrom u djetetu može probuditi kroz razgovor, lutku, evociranje doživljaja, glazbu, zagonetku, pjesmu ili vlastitu igru. Odgojiteljeve igre su obično lutkarska improvizacija (monolog, dijalog, ples i pantomima), kraći igrokaz i dramatizacija pjesama. Gledajući odgojitelja i njegovu igru djetetova želja za igrom raste, a raspoloženje postaje vedro. Dijete u odgojiteljevoj igri uviđa mogućnosti svake lutke, a odgojitelj ga kroz igru nenametljivo poziva da obrati pažnju na intonacijske i druge promjene u glasovnoj karakterizaciji likova kao i na čist izražajan govor. Starija djeca skoro uvijek promatraju odgojiteljeve radnje pa ih kasnije primjenjuju u svojoj igri. U mlađoj odgojnoj grupi djece odgojitelj je u službi suigrača. Djeci te dobi odgojitelj može predložiti temu, formu i emotivno ih pripremiti za rad, ali ne smije direktno formirati sadržaj igre. Odgojitelj uvijek treba paziti na koji način se upliće u dječju igru jer svako nepotrebno pitanje od strane odgojitelja može ju zaustaviti. Odgojitelj mora pomoći djetetu da pronađe svoj izvorni sadržaj te mu dozvoljavati da u igri stvara po svojoj želji, a ne po želji odgojitelja. Odgojitelj bi trebao prema psihofizičkom razvoju i individualnosti djece vrednovati igru u njejoj ukupnosti, a to se odnosi na jezično bogatstvo, pravilnost, udio stvaralačke mašte i izvornost. Nikako ne smije očekivati od djece da stvaraju sadržaj igre po zamisli odgojitelja niti po modelima koje stvaraju izrazito kreativna djeca (Pokrivka, 1985). Djecu se još može potaknuti na stvaralačku igru likovnim aktivnostima (izrada

scenske lutke, likovno izraziti doživljaj nakon odgledane kazališne predstave, pročitane slikovnice ili nakon posjeta likovnoj izložbi). U igrama dramatizacije umjetničkih tekstova sa scenskim lutkama odgojitelj treba ispravno i promišljeno voditi djecu do dramatizacija. Prije dogovora o načinu igre odgojitelj mora osigurati doživljaj umjetničkog djela, a djeca moraju usvojiti sadržaj. Bilo bi poželjno da odgojitelj uključi djecu i u pripremu prostora za igru, u pravljenje rekvizita, u izrađivanje scenskih lutaka, u odabiranje glazbe i u dodjelu uloga (Pokrivka, 1985).

5.3. Odgojitelj i scenska lutka

Najčešće igre scenskim lutkama u dječjem vrtiću koje može izvoditi odgojitelj su lutkarska improvizacija, lutkarski igrokazi, lutkarska dramatizacija i adaptacija umjetničkih tekstova. Odgojiteljeve igre sa scenskim lutkama jednostavne su u odnosu na predstave koje se izvode u profesionalnim lutkarskim kazalištima, ali unatoč svojoj jednostavnosti one itekako mogu donijeti veliki doprinos i pomoć su odgojitelju u odgoju djece u dječjem vrtiću. Svaka lutkarska igra pa čak i ona najmanja u sebi obuhvaća nekoliko vrsta umjetnosti pa istovremeno djeluje na više osjetila kod djece. Još jedna prednost lutkarske igre je ta da djetetu pruža vrijedan estetski doživljaj. Odgojitelj u svojoj lutkarskoj igri može staviti naglasak na moralne vrijednosti jer one mogu u djetetu razviti neke pozitivne crte ličnosti kao što su istinoljubivost, pravednost, dobrotu, hrabrost i prijateljstvo. Dijete se emotivno povezuje s lutkom, poistovjećuje s njom i u igri s lutkom ono intenzivno proživljava situacije kroz koje lutka prolazi. Dijete je svjesno da se lutka ne pokreće sama od sebe i da ju pokreće odgojitelj, ali lutkina riječ je toliko draga djetetu da je čak u nekim slučajevima snažnija i djelotvornija od odgojiteljeve. Odgojiteljeve igre proširuju dječje znanje na području prirode i društvenog života (o živim bićima i njihovom radu), također pomažu djetetu u usvajanju početnih matematičkih pojmova, u zdravstvenom i prometnom odgoju te u ostalim odgojno-obrazovnim područjima. Govor lutke trebao bi biti pravilan, logički koncipiran, stvaralački protumačen kako bi pozitivno utjecao na govornu kulturu djece (Pokrivka, 1985).

Odgojitelj se u svojoj igri može služiti svim scenskim lutkama čiji kontrolni mehanizam poznaje. To znači da odgojitelj u svojoj igri može upotrebljavati i one lutke koje djeca

ne koriste u svojim igrama, a to mogu biti javanke, mehaničke lutke, gigantske lutke i lutke sjene u složenijem obliku. Odgojitelj ne mora uvijek u svojoj igri upotrebljavati scensku lutku, jer može igru izvoditi i svojim rukama na način da na njih navuče čarapu ili rukavicu, a na prst može staviti drvenu kuglicu. Zbog svoje jednostavnosti i pokretljivosti najpogodnija lutka za igru s djecom je ginjol lutka čiji mehanizam bi odgojitelj trebao dobro poznavati kako bi upravljanje tom lutkom bilo uspješno.

Osnova forma lutkarskih igara je lutkarska improvizacija. Ona je preduvjet za složenije lutkarske forme. Odgojitelj ovu formu najčešće upotrebljava u svom radu s djecom. Osnovne forme lutkarske improvizacije su monolog, dijalog, pantomima i ples. Kako bi lutkarska improvizacija odgojitelja bila pedagoški vrijedna mora biti originalna, odgojitelj u njoj mora zračiti nježnošću i zaigranošću, mora podsjećati na dječju igru, mora biti čisto i jasno govorno oblikovana, zaplet ne smije proizlaziti iz grubih sukoba lutki i svi elementi u njoj trebaju bez prestanka oscilirati od čistog lirizma do pravog humora. Nakon svake igre s lutkom djeca će biti bogatija. U trenutku igre lutkom nalaze se u poetskom imaginarnom svijetu, a kad igra prestane vraćaju se u stvarnost. Ako je igra završila ne znači da je završio i lutkin život. Ona svoj život nastavlja u intimnom svijetu djeteta (Pokrivka, 1985).

Igra daje odgojitelju mogućnost da razvije svoje pedagoško djelovanje. Na primjer, da potakne djecu da lijepo i polako ispričaju sve što su vidjeli, pa se dijete prisjeća, logički zaključuje, povezuje, tumači i na kraju sve to prenosi u govorni izraz i pritom pronalazi najbolja jezična rješenja. Lutkarsku improvizaciju odgojitelj može koristiti u svom radu u raznim situacijama. Ona može biti i dio neke aktivnosti ili ispuniti zajednički interes (Pokrivka, 1985).

Primjeri iz odgojne prakse uče kako odgojitelj svakodnevno djeci mlađe predškolske dobi može izvoditi male lutkarske igre, a u nekim odgojnim skupinama postoje djeci najdraže lutke koje unose vedrinu i toplinu u kolektivni život djece i pomažu odgojitelju u okupljanju djece za neka zanimanja. Lutkina riječ djetetu je ponekad draža od odgojiteljeve pa prema tome odgojitelj može lutkom lakše potaknuti djecu da jedu, da peru ruke prije i poslije jela, da spavaju za vrijeme poslijepodnevnog odmora i da usvajaju sve ostale kulturno higijenske navike. Najvažnije je da svaka lutkarska improvizacija od strane odgojitelja bude pedagoški nenametljiva,

humoristična i nježna. Jedna nepredvidiva situacija u kojoj odgojitelj koristi scensku lutku kao pomoć je u knjizi Vlaste Pokrivke „Dijete i scenska lutka“. Riječ je o trogodišnjoj djevojčici koja se teško privikava na kolektivni život. Jedno jutro prije ulaska u odgojnu skupinu djevojčica je zaplakala i bilo joj je teško odvojiti se od majke. Odgojiteljica je odmah primijetila da djevojčica drži lutku u ruci pa je i ona u pogodnoj situaciji pronašla veselu scensku lutku kako bi se preko nje obratila djevojčici i njezinoj lutki. Odgojiteljica zatim njoj i njezinoj lutki radosno govori o vrtiću i današnjoj zajedničkoj igri nakon čega se djevojčica odmah smiruje i uključuje u igru (Pokrivka, 1985).

5.4. Lutkarski igrokaz i dramatizacija i adaptacija umjetničkih tekstova za lutkarske igre u dječjem vrtiću

Izbor dramskih tekstova primjeren za izvođenje na lutkarskoj sceni u dječjem vrtiću izrazito je malen. Dramska djela namijenjena djeci predškolskog uzrasta kvalitetna su, ali većina ih je pisana i moguće ih je izvesti isključivo u profesionalnim lutkarskim kazalištima. Neki stari igrokazi koji su napisani za lutkarsku scenu dječjeg vrtića su opterećeni predimenzioniranom odgojnom funkcijom (Pokrivka, 1985).

Odgojitelj među tim igrokazima prvo izdvaja one u kojima je dramska radnja kvalitetno razvijena i zanimljiva, a zatim te igrokaze preradi i osuvremeni. Lutkarski igrokazi koji su namijenjeni za lutkarsku scenu dječjeg vrtića ne smiju zahtijevati teška tehnička rješenja, njihova radnja mora biti čistog i jednostavnog oblika, a sukobi između lutaka moraju biti svedeni na minimum. Iz razloga što su kvalitetni lutkarski tekstovi koji su namijenjeni za izvođenje na lutkarskoj sceni u dječjem vrtiću u velikom nedostatku, odgojitelj bi trebao sam dramatizirati, adaptirati ili scenski ilustrirati primjerene umjetničke tekstove. Ovaj posao zbog svoje složenosti i traženja znalačkog pristupa zahtijeva od odgojitelja poznavanje estetike u kazalištu i literarni talent. Za dramatizaciju umjetničkog teksta odgojitelj najprije izabire pravilan tekst za dramaturšku obradu. Taj tekst mora biti lutkarski, imati specifičnu radnju i posjedovati unutrašnju i vanjsku dramatičnost. Ako priča u sebi sadrži puno dijaloga ne znači da je dobra za lutkarsku dramatizaciju. Za lutkarsku dramatizaciju poželjnije je koristiti kraći tekst s manje lica koji ima konciznu fabulu primjerenu za prenošenje u dramsku

radnju, dinamičan i živ dijalog. Odgojitelj prvo stvori shemu, plan, jednu čvrstu organizaciju, liniju radnje, pa prema njoj usklađuje slijed radnje (redoslijed događanja). U mislima odgojitelj mora u cijelosti obuhvatiti lutkarsku igru s jasnom piščevom i svojom idejom, jasnom slikom njenog vanjskog i unutrašnjeg ritma. U većini slučajeva pravi cilj dramatizacije postiže se zgušnjavanjem teksta, a ne skraćivanjem teksta. Izbor teksta izabire se prema tipu lutaka koje će ga izvoditi. Tekst za igru s lutkama sjenama mora imati jednostavnu dramatizaciju (basna, scenska ilustracija, pjesma ili kratka priča). Pojedine tekstove nije dobro pretjerano dramatizirati jer neka djela koja se previše dramatiziraju postaju siromašna i neće se moći nadomjestiti režijom, glumom, likovnim elementima i sl. Ako odgojitelj stvara male poetske kolaže onda stihove različitih autora mora kombinirati prema estetskim principima. Kompozicija je bitna cjelina kroz koju odgojitelj izražava svoju ideju koja je toliko snažna da čak prelazi ideje pjesama koje su uzete pojedinačno (Pokrivka, 1985).

6. PRAKTIČNI RAD

Praktični dio ovog rada provodio se u dječjem vrtiću „Mali svijet“ u područnom odjelu „Monte Zaro“, u mješovitoj skupini „Točkice“. U skupini je ukupno dvadeset i jedno dijete u dobi od 4 do 7 godina. U dogovoru s odgojiteljicom Almom Šverko odlučilo se da će tema praktičnog rada biti „Morski svijet“. Uvodni dio aktivnosti sastojao se od motivacijskog razgovora o moru i izvedbe igrokaza, glavni dio od izrade scenske lutke, a završni od lutkinog monologa u dječjim rukama. Već u uvodnom dijelu aktivnosti djeca su pokazala interes za temu, a bila su posebno oduševljena tijekom izrađivanja morske životinje i monologa lutke.

6.1. Priprema za izvođenje lutkarske aktivnosti

Mentor/odgojitelj: Alma Šverko

Ustanova: Dječji vrtić „Mali svijet“, područni odjel „Monte Zaro“

Broj djece: 21, skupina „Točkice“ – mješovita skupina 4 – 7 godina.

Psihofizičke karakteristike djece: U skupini nema djece s teškoćama u razvoju. Sva djeca su samostalna u obavljanju kulturno higijenskih navika. U skupini je ukupno 13 djevojčica i 8 dječaka.

Motiv: lutka iz morskog svijeta

Područje: lutkarstvo i scenska kultura

Tip lutaka: plošna štapna scenska lutka

Oblik rada: individualni rad

Metode rada: metoda razgovora, metoda scenske izvedbe, metoda izrade scenske lutke, metoda realizacije, metoda analitičkog promatranja

Materijal: drveni štapići, hamer papiri u boji, škare, ljepilo, olovke, flomasteri, pomponi, umjetne oči, fotografije morskih životinja

Korelacija: priroda i društvo, metodika govorne komunikacije, likovna kultura

Cilj: Poticanje djece na govorno izražavanje i međusobno slušanje, razvijanje mašte i kreativnosti, razvijanje zajedništva i prijateljstva

Aktivnosti koje su prethodile:

Prije provedbe aktivnosti na temu „Morski svijet“ djeca su posjetila Aquarium u Puli u kojem su se upoznala s brojnim morskim životinjama, a neke od njih su morski pas, morski konjic, raža, morska kornjača, te razne vrste riba.

Organizacija prostora i materijal za rad:

Prije početka aktivnosti na temu „Morski svijet“ uredit ću prostor gdje ću izvoditi igrokaz. Pozornicu za igrokaz napravit ću s pomoću plavog platna kako bi nalikovala na more. Nakon toga napravit ću raspored stolova na kojima će djeca izrađivati svoje scenske lutke. Djecu ću prije motivacijskog razgovora i igrokaza postaviti u polukrug u sjedeći položaj.

Tijek aktivnosti:

Uvodni dio aktivnosti:

Uvodni dio aktivnosti sastojat će se od motivacijskog razgovora i igrokaza koji govori o neobičnom prijateljstvu u moru. Tijekom motivacijskog razgovora djeci ću postaviti nekoliko pitanja, a neka od njih su:

Djeco, uskoro nam se bliži jedno godišnje doba znate li koje?

Što vi najčešće radite na ljetu?

Što radite kada ste na moru?

Što ste dosad pronašli u moru i što ste vidjeli u moru?

Ja sam čula da ste vi nedavno posjetili akvarij u Puli, ja nisam tamo nikada bila pa ako mi možete malo ispričati kakvih tamo sve životinja ima i kako vam je bilo?

Koja vam se životinja najviše svidjela tamo i zašto baš ta životinja?

Da možete biti netko iz morskog svijeta na jedan dan tko biste bili?

Što mislite ima li u morima i oceanima prijateljstva? Kako se te sve silne životinje slažu? Pomažu li si međusobno?

One se međusobno štite, znate da se rak od neprijatelja može sakriti u školjkicu? Znate li da klobuk ima niti u koje se male ribice sakrivaju, a morski konjic nosi bebice i na taj se način brine o njima.

Nakon završetka motivacijskog razgovora započet ću s izvedbom igrokaza o jednom neobičnom prijateljstvu u moru.

IGROKAZ „NEOBIČNO PRIJATELJSTVO U MORU“

MORSKI PAS: Auuuč, auaaač, auuuuuu, oioioioioi.

ZLATICA: Tko je to? Što je to? Kakvo je to jaukanje? Moooooorpas, jesi li to tiiiiii? Čuješ li me Morpaaaas?!

MORSKI PAS: Da Zlatice ja sam. Dođi mi pomozi. Ovdje sam!

ZLATICA: Evo me stižem!

(Zatica plivajući traži Morpasa)

ZLATICA: Što je bilo Morpas, što ti se dogodilo?

MORSKI PAS: Joj Zlatice jako sam tužan.

ZLATICA: Zašto si tužan?

MORSKI PAS: Zato jer više ne znam plivati, izgleda da sam zaboravio, moje peraje više jednostavno ne rade. Sjećaš se, nekada sam bio najbrži plivač, a sada izgleda da je mom plivanju došao kraj.

ZLATICA: Ma neee, pa nisi mogao zaboraviti plivati, ali ako postoji neki problem onda ti odmah moram pomoći!

MORSKI PAS: Kako ćeš mi ti pomoći kada mi nisu mogli pomoći ni moji najbolji prijatelji, morski psi, kako ćeš onda ti to uspjeti?

ZLATICA: Paaa, mogu pokušati! Idem ja vidjeti što je s tom tvojom perajom...

(Zatica pliva do Morpasove peraje)

ZLATICA: Ah, ahahaha, šašava igla!

MORSKI PAS: Šašava igla? Ja tebi ozbiljno govorim da više ne znam plivati, a ti meni o šašavim iglama.

ZLATICA: Ma neee, ja kažem da ti je igla u peraji pa zato nisi mogao plivati, ajde sada probaj zaplivati!

MORSKI PAS: Štooo? Kakooo? Što si uradila? Ja plivaaam, ja ponovnooo plivaaam! Zlatice zbog ovoga ću ti biti zahvalan do kraja života, od sada ti i tvoja družina ribica ste pod mojom zaštitom!

ZLATICA: Stvarno? Hvala ti velika morska psino, puno mi to znači. Što drugo nego zahvaljujeeem!

MORSKI PAS: Idemo sada kući ha?

ZLATICA: Idemooo, vidimo se uskoro Morpas i čuvaj se!!!

Fotografija 6. Izvedba igrokaza o neobičnom prijateljstvu u moru

Izvor: osobna arhiva, fotografirala odgojiteljica Alma Šverko

Glavni dio aktivnosti:

U glavnom dijelu aktivnosti djeca će izrađivati svoje štapne lutke na hamer papirima u boji. Svako dijete će odlučiti koju morskú životinju želi izrađivati, a zatim će nacrtati oblik te životinje na hamer papiru koji će zatim izrezati. Nakon toga će oblik svoje životinje nadopuniti flomasterima, šarenim pomponima i umjetnim očima. Kada završe s nadopunom scenske lutke, svakom djetetu ću pomoći s vrućim ljepilom zalijepiti lutku na štap. Za vrijeme glavnog dijela aktivnosti djeci ću dati fotografije pravih morskih životinja kako bi lakše izradili svoju morskú životinju.

Završni dio aktivnosti:

U završnom dijelu aktivnosti djeca će uzeti svoje lutke i iza postavljenog plavog paravana izvesti monolog o prijateljstvu.

6.2. Monolozi o prijateljstvu

Lutka hobotnica koju je izradila djevojčica U.S. (6,6): Za mene je prijateljstvo da se družimo lijepo sa prijateljima i prijateljicama i ako padnu da im pomognemo da se dignu.

Lutka delfin koju je izradio dječak M.Z. (5,11): Za mene je prijateljstvo da može bilo tko doći u tvoju kuću, ali moraš ga prihvatiti. Ne smiješ ići daleko na cestu da te netko ne ukrade.

Lutka hobotnica koju je izradio dječak K.LJ. (7): Za mene je prijateljstvo kada pomažeš prijateljima i kada se igraš s njima kada se dogovaraš i kada im pomažeš kada su usamljeni.

Lutka raža koju je izradio dječak M.K. (7,1): Za mene je prijateljstvo da se uvijek lijepo igramo i sa curama i sa dečkima, nije važno tko je to i još za mene je prijateljstvo da se uvijek trebaš zabavljati.

Lutka ribica koju je izradila djevojčica L.C. (5,11): Za mene je prijateljstvo svaki put kada netko padne da mu damo ruku.

Lutka morski pas koju je izradio dječak S.LJ. (7): Za mene je prijateljstvo da se lijepo ponašamo i da se družimo s prijateljima i bitno je da smo zajedno.

Lutka riba koju je izradio dječak M.B. (5,7): Za mene je prijateljstvo da se uvijek družimo s prijateljima i nikad se ne smijemo udarat i gurat i ne smijemo prijateljima uzimat igračku iz ruke, moramo ga prvo pitat molim te daj mi igračku.

Lutka delfin koju je izradio dječak A.Z. (7): Za mene je prijateljstvo kada poslije škole ili vrtića idemo negdje i ako se posvađamo mi to brzo riješimo.

Lutka delfin koju je izradila djevojčica L.B. (5,10): Za mene je prijateljstvo da se moramo poštovati i da ako jedan prijatelj želi nešto učiniti da mu kažemo samo da se ne smijemo gurati, ni štupati, ni pljuvati niti potezati za kosu.

Lutka morska kornjača koju je izradio dječak M.V. (4,8): Za mene je prijateljstvo da se igramo.

Lutka riba koju je izradila djevojčica I.J. (5,6): Meni je prijateljstvo da se uvijek igramo i družimo i da se nikada ne udaramo niti tučemo.

Lutka morski pas koju je izradila djevojčica Z.S. (5,9): Za mene je prijateljstvo da svi budu zajedno.

Lutka ribica klaun koju je izradila djevojčica M.I. (5,10): Igranje je dobro za prijatelje jer onda prijatelji budu veseli.

Lutka Spužva Bob koju je izradila djevojčica E.J. (6,2): Meni je prijateljstvo da nije bitno tko je pobijedio nego da si ti pobjednik u sebi.

6.3. Fotografije izrade lutaka

Sve fotografije fotografirali: Sara Adžaga i odgojiteljica Alma Šverko

Fotografija 7. Djeca u izradi scenskih lutaka

Izvor: osobna arhiva, fotografirala odgojiteljica Alma Šverko

Fotografija 8. Djeca u izradi scenskih lutaka

Izvor: osobna arhiva, fotografirala odgojiteljica Alma Šverko

Fotografija 9. Djeca u izradi scenskih lutaka

Izvor: osobna arhiva, fotografirala odgojiteljica Alma Šverko

Fotografija 10. Djeca u izradi scenskih lutaka

Izvor: osobna arhiva, fotografirala odgojiteljica Alma Šverko

Fotografija 11. Završene scenske lutke

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

6.4. Analiza aktivnosti izrade lutaka s djecom

Sva su djeca iz skupine Točkice, koja su bila prisutna u dječjem vrtiću na dan kada se u njihovoj skupini odrađivao praktični rad na temu morskog svijeta, uspješno izradila morsku životinju u obliku scenske lutke. Svako dijete je moglo samostalno odabrati koju će morsku životinju izrađivati. Izradili su raka, hobotnicu, ribe, morsku kornjaču, delfina, Spužvu Boba, morskog psa, ražu i ribicu klauna. Tijekom izrade scenskih lutaka neka djeca nisu bila sigurna u sebe i bila su nezadovoljna svojim radom pa sam ih dodatno motivirala i ohrabivala kako bi i oni uspješno izradili lutku.

Fotografija 12. Lutka rak

Djevojčica U.S. (6,6): Rak mi je dobar. Kad sam ga prvi put upoznala, zbližili smo se i kod kuće ću mu napraviti krevet.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 13. Lutka hobotnica

Dječak K.LJ. (7): Ovo je hobotnica, ona je dobra i pomaže svima, ona je spasilačka služba.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 14. Lutka riba

Djevojčica T.A. (5,7): Ova riba je dobra.

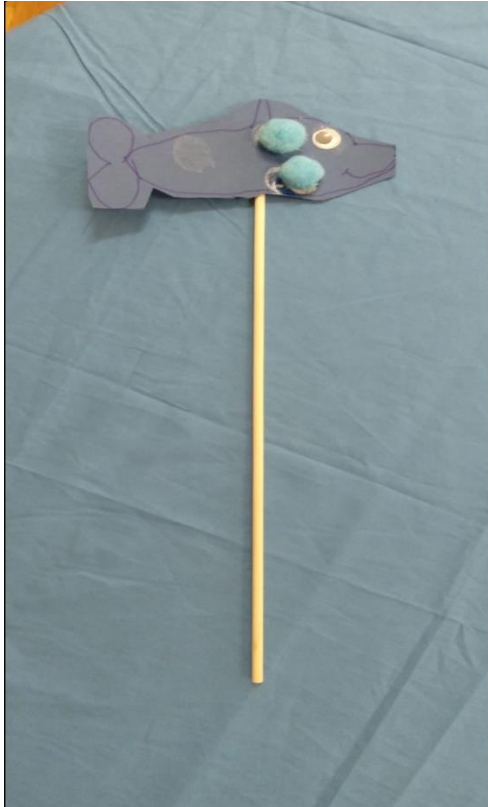
Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 15. Lutka delfin

Djevojčica L.B. (5,10): Ovaj dupin je dobar i slatki i može lijepo skakati u moru, voli brati cvijeće i piti čaj.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 16. Lutka delfin

Dječak A.Z. (7): Moj delfin voli plivati u moru i zabavlja se s ostalim ribicama, kada se ružno ponaša pojede ribice.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 17. Lutka delfin

Dječak M.Z. (5,11): Ovo je delfin jako je brz, ima dobre peraje i može biti brži od morskog psa.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 18. Lutka riba

Djevojčica I.J. (5,6): Riba je super i voli jako druge ribice. Voli se maziti s drugim ribicama, nekad grize rep i voli ljude.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 19. Lutka morska kornjača

Dječak M.V. (4,8): Ova kornjača je dobra i vesela.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 20. Lutka ribica

Djevojčica L.C. (5,11): Ova morska ribica je dobra volim ju i ona voli mene. Ona pravi srca i volim ju najviše na svijetu. Ona će doći kod mene vidjeti moju mamu, tatu, nonu i zeca i lijepo će joj biti.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 21. Lutka riba

Dječak M.B. (5,7): Ova riba je jako dobra i jako brzo pliva i jako volim svoju ribu i najbolja je riba na svijetu.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 22. Lutka Spužva Bob

Djevojčica E.J. (6,2): Spužva Bob je dobar, ponekad mu na poslu slučajno izgore hamburgeri i ima jedno oko pa ništa ne vidi.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 23. Lutka riba

Djevojčica M.R. (4,11): Ova riba voli plašiti druge ribice kada se igraju skrivača i odmah ih nađe, nekad izgubi nekad pobijedi u treningu boksanja.

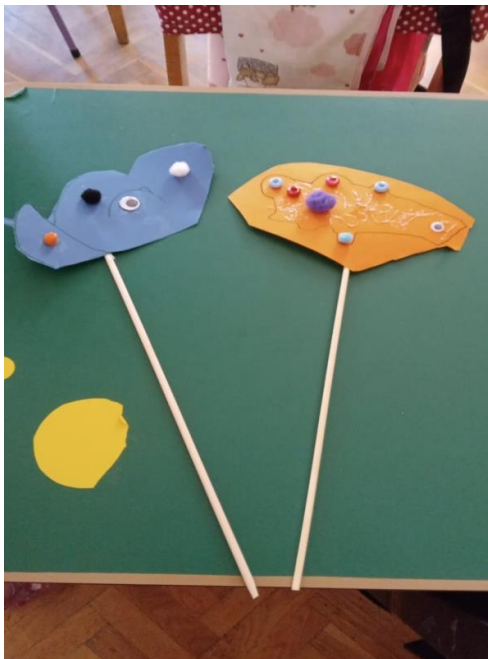
Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 24. Lutka morski pas

Djevojčica Z.S. (5,9): To je morski pas koji je jako opasan, a on se zove školjka lijepa morski pas biser.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

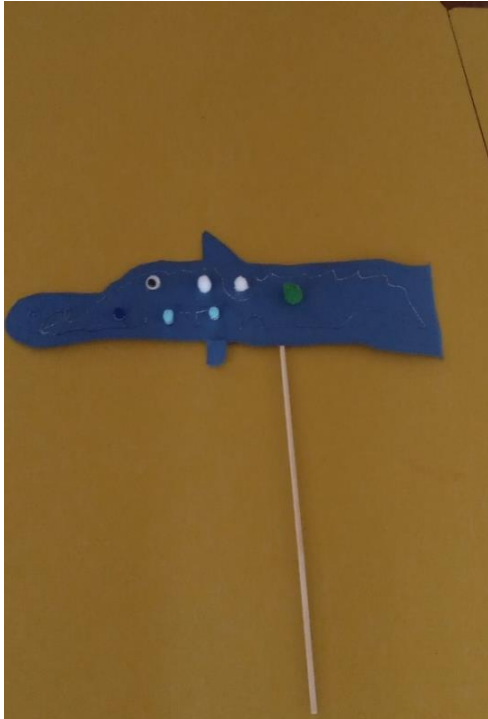

Fotografija 25. Lutke raža i ribica klaun

Dječak M.K. (7,1): Raža je dobra, dobro se ponaša prema meni i spašava me kada me netko napadne.

Djevojčica M.I. (5,10): Ovo je Nemo. Ja volim Nemu i dobar je. Sad malo spava jer mu treba energije za cijeli dan.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 26. Lutka morski pas

Dječak S.LJ. (7): Ovaj morski pas je najbrži pas u moru.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 27. Lutka morska kornjača

Djevojčica P.M. (6): Ova morska kornjača je dobra, ona voli jesti lišće i morsku travu.

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

Fotografija 28. Lutka riba

Djevojčica A.A. (5,7): Ova riba je dobra!

Izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga

7. ZAKLJUČAK

Odgovitelji u dječjim vrtićima ne bi smjeli dovoditi u pitanje upotrebu scenske lutke u radu s djecom. Svaka scenska lutka koja je u ovom radu spomenuta može pozitivno i poticajno utjecati na dijete i njegov razvoj. Čak i pred najjednostavnijom scenskom lutkom djeca ne mogu ostati ravnodušna, nego pokazuju istinsko oduševljenje. Bilo koji način upotrebe scenske lutke u dječjem vrtiću može biti pedagoški vrijedan ako se pravilno koristi. Bilo bi poželjno da djeca u vrtićima ili kod kuće samostalno ili uz pomoć odgojitelja i roditelja izrađuju svoje vlastite scenske lutke koje potom koriste u svojim igrama. Odgojitelji u dječjim vrtićima trebaju djeci osigurati prostor na kojemu će moći glumiti i igrati se sa svojim scenskim lutkama. Takav prostor treba nalikovati na kazališnu pozornicu i može, ali i ne mora imati paravan. Odgojitelj može postaviti rasvjetu i glazbu oko prostora za igru sa scenskom lutkom kako bi djeci dočarao pravi ugođaj kazališta. Djeci u vrtićima treba dozvoliti slobodnu igru sa scenskim lutkama, ali isto tako odgojitelj u dogovoru s djecom može organizirati više puta godišnje lutkarski igrokaz u koji će biti uključena cijela skupina djece. Prije izvedbe igrokaza odgojitelj treba uključiti djecu u odabir igrokaza koji će se izvoditi, a nakon toga on taj igrokaz mora preraditi kako bi igrokaz bio primjeren dječjim mogućnostima. Isto tako bilo bi dobro kada bi odgojitelji organizirali nekoliko puta godišnje odlazak u dječje lutkarsko kazalište ili dolazak lutkarskog kazališta u vrtić.

Praktični dio koji se proveo u sklopu predmetnog rada u dječjem vrtiću „Monte Zaro“ u Puli, dokazao je koliko djeca vole lutku i kako odmah na nju reagiraju. Čim se lutka otkrila iznad paravana djeca su pokazala istinsku radost. Kasnije im je bilo omogućeno da samostalno izrade svoju plošnu lutku na štapu, a kada su završila s izradom, odmah su potrčala prema paravanu i sa svojim lutkama u ruci razgovarala s lutkama druge djece. Mogućnost samostalnog stvaranja spontanijih dijaloga činila je djecu jako sretnima.

Na samom kraju praktične aktivnosti scenske lutke u dječjim rukama rekle su što je za njih prijateljstvo. Djeca su uz pomoć lutke koju su sami izradili i cjelokupnu aktivnost, naučili što je to pravo prijateljstvo i međusobno poštovanje, a upravo je to bio cilj. Sve naučeno može im biti životna smjernica kako kasnije u životu izrasti u dobre ljude i prijatelje.

8. POPIS LITERATURE

KNJIGE:

1. IVON, H. (2010.). Dijete, odgojitelj i lutka. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
2. POKRIVKA, V. (1985). Dijete i scenska lutka. Treće izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
3. ŽUPANIĆ BENIĆ, M. (2019.). Lutkarstvo i dijete (lutka, lutkar, lutkarstvo, umjetnost i dijete). Zagreb: LEYKAM international.

9. POPIS SLIKA I FOTOGRAFIJA

Slika 1. Ginjol lutke,

<https://www.astrejaplus.hr/wp-content/uploads/2018/02/32-012-crvenkapica.jpg> (preuzeto 27.04.2022.)

Slika 2. Lutka zijevalica,

https://novosti.hr/wp-content/uploads/2021/07/215470607_10226323466411086_3347266317453567076_n-1068x744.jpg (preuzeto 27.04.2022.)

Slika 3. Lutke sjene,

https://hr.taylrrenee.com/images/iskusstvo-i-razvlecheniya/tenevoj-teatr-v-detskom-sadu-svoimi-rukami_7.jpg (preuzeto 27.04.2022.)

Slika 4. Lutka javajka,

https://www.profil-klett.hr/sites/default/files/galerija/cxs3_eeweaaayz8k.jpg
(preuzeto 27.04. 2022.)

Slika 5. Lutka marioneta,

https://www.duga-vrtic.hr/wp-content/uploads/2020/04/IMG_20200320_131025-225x300.jpg (preuzeto 27.04.2022.)

Fotografija 6. Izvedba igrokaza o neobičnom prijateljstvu u moru (izvor: osobna arhiva, fotografirala Alma Šverko)

Fotografija 7. Djeca u izradi scenskih lutaka (izvor: osobna arhiva, fotografirala Alma Šverko)

Fotografija 8. Djeca u izradi scenskih lutaka (izvor: osobna arhiva, fotografirala Alma Šverko)

Fotografija 9. Djeca u izradi scenskih lutaka (izvor: osobna arhiva, fotografirala Alma Šverko)

Fotografija 10. Djeca u izradi scenskih lutaka (izvor: osobna arhiva, fotografirala Alma Šverko)

Fotografija 11. Završene scenske lutke (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)

Fotografija 12. Lutka rak (6,6 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)

Fotografija 13. Lutka hobotnica (7 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)

Fotografija 14. Lutka riba (5,7 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)

Fotografija 15. Lutka delfin (5,10 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)

- Fotografija 16. Lutka delfin (7 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 17. Lutka delfin (5,11 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 18. Lutka riba (5,6 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 19. Lutka morska kornjača (4,8 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 20. Lutka ribica (5,11 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 21. Lutka riba (5,7 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 22. Lutka Spužva Bob (6,2 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 23. Lutka riba (4,11 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 24. Lutka morski pas (5,9 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 25. Lutke raža (7,1 g.) i ribica klaun (5,10 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 26. Lutka morski pas (7 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 27. Lutka morska kornjača (6 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)
- Fotografija 28. Lutka riba (5,7 g.) (izvor: osobna arhiva, fotografirala Sara Adžaga)

SAŽETAK

Često se odgojitelji, roditelji i svi oni koji su odlučili koristiti lutku u radu s djecom pitaju kako ju pravilno koristiti. Takvo pitanje nije nimalo neobično jer je zaista važno znati, kako koristiti lutku, da bi ona doista pomogla djetetu u njegovom razvoju. Stoga je u ovom radu naglasak upravo na primjeni lutke u radu s djecom te odgovori na pitanja zašto, kako i u kojim situacijama ju koristiti, a da bi sama upotreba imala svoj smisao. Upotreba lutke u radu s djecom nikoga neće razočarati jer već nakon prvog korištenja lutka će svima dokazati koliko je moćna i koliko je njezina riječ djetetu važna.

Ključne riječi: lutka, dijete, primjena lutke

SUMMARY

Often educators, parents, and all those who have decided to use a puppet in working with children wonder how to use it properly. Such a question is not unusual because it is essential to know how to use a puppet, so it would help the child in his development. Therefore, in this paper, the emphasis is precisely on the application of the puppet in work with children and answers to the questions of why, how, and in what situations to use it so that the use itself has its meaning. The use of a puppet in working with children will not disappoint anyone, because even after the first use the puppet will prove to everyone how powerful it is and how vital its word is to the child.

Keywords: puppet, child, puppet application